UPPSALA UNIVERSITET

”Jag kan mycket men inte på svenska”

Språk och makt i utbildning för nyanlända elever

Hassan Sharif, fil.dr. utbildningssociologi och lektor i barn- och ungdomsvetenskap, Uppsala universitet.

Konferensen om Studiehandledning på modersmålet/tospråklig fagopplæring i Sverige och Norge, torsdag-fredag 1-2 juni 2023, Blåsenhus, Uppsala universitet

https://www.edu.uu.se/fba/seminarier--larardagar--webbinarier-med-mera/detaljsida-kalendarium/?eventId=80004

UPPSALA UNIVERSITET

Förstå, förklara, forma och förändra samhället med hjälp av språk

- ”Språk är inte bara bokstäver som sammanfogas, utan språk, eller snarare språkande, är en aktiv process som påverkar och konstruerar världen omkring oss.
- När vi beskriver något framträder detta för oss på ett särskilt sätt.
- Med språket kämpar vi för att etablera våra beskrivningar av världen och förvandla dem till kunskap och sanningar.
- Språket är därmed en viktig nyckel både för att förstå, förklara, forma och förändra samhället.”

(Idevall Hagren 2016, s.11)

UPPSALA UNIVERSITET

Språk en performativ handling

Det vi säger ”blir verkligt och får effekter i och med att vi säger det. Genom språkande upprättar och upprätthåller vi sociala relationer, strukturer och normer. Det sker bland annat när vi kategoriserar världen omkring oss. De kategorier och relationer som språket skapar kan sedan etableras och bli till självklara idéer och föreställningar i människors medvetande. Sådana föreställningar upprätthålls kollektivt genom de handlingar som utförs till följd av de etablerade kategoriseringarna och idéerna.”

(Idevall Hagren, 2016, s.11)

UPPSALA UNIVERSITET

Språkligt habitus och språklig marknad

Fokus på relationen mellan olika individer och gruppers språkliga resurser och diskurser om språk och språkens värde/hierarkier.

”Socialt formade dispositioner vilka medför en viss benägenhet att tala och att säga bestämda saker (ett intresse av att uttrycka sig) och en viss förmåga att tala, ett system av specifika sanktioner och censurer.”

(Bourdieu 1984, s. 27)

UPPSALA UNIVERSITET

Språket med STORT S

- Språkbehärskning - något tekniskt, intellektuell färdighet som man nöter in via inlärning.
- Samhällsfenomen – något förbundet med sociala och kulturella erfarenheter, och med maktrelationer. Språkligt kapital (se bl a Bourdieu 1984; Bourdieu & Thompson 1991)
- …..Det finns förstås många andra dimensioner…(se t ex Reath Warren 2017)

UPPSALA UNIVERSITET

Språkligt kapital

Språkligt kapital är sammankopplat med makt, resurser och upprätthållandet av gränser som utgår från föreställningar om en nationell identitet, som bekräftas av ett språk. Fokus på språkanvändarna och språkets roll i deras sociala och kulturella relationer. (Bourdieu 1984, s. 35)

UPPSALA UNIVERSITET

Barns och ungdomars språkliga förmågor i relation till Språket med STORT S.

Genom sin tillhörighet till skilda sociala och kulturella kontexter utvecklar barn och ungdomar olika språkliga förmågor varav vissa passar med förskolans och skolans verksamhet andra inte – något som får konsekvenser för barn och ungdomars tid i förskolan och skolan.

(se t ex Lahdenperä och Sundgren red. 2016, 2017; Sharif 2017)

UPPSALA UNIVERSITET

Vad säger forskningen i Sverige om nyanlända elever?

- Har oftast inga/ytters få erfarenheter av den svenska skolan och kan heller inte ”tillräcklig bra” svenska.
- Språk- och kulturbrister som definierar dem som grupp när de möter den svenska skolan.
- Blir snabbt varse om svårigheterna att lyckas med sina studier och realisera sina utbildningsambitioner.
- Lär sig att svenskan är en naturlig och nödvändig förutsättning för att komma vidare i utbildningssystemet.
- Förberedelseklassen och Språkintroduktionsprogrammet utgör den viktigaste länken i introduktionen till det svenska utbildningssystemet och det nya samhället.

UPPSALA UNIVERSITET

Fortsättning forskning om nyanlända elever

- Kommer att lära sig vardagssvenska för att kunna kommunicera med klass-kamrater och lärare.
- Behöver med hjälp ämneslärare, modersmålslärare och studiehandledare för att lära sig hantera språkets komplexa struktur för att i sin tur lära de olika skolämnenas innehåll och begrepp såväl muntligt som skriftligt.
- Behöver tillägna sig en specifik typ av språklig kompetens – ett (svenskt) språkligt kapital – vardagssvenska och skolsvenska ─ under en förhållandevis kort period.
- Mer beroende av sina lärare och övrig personal.

(se bland annat Hagström 2018; Reath Warren 2017; Cummins 2017; Sharif 2017; Lahdenperä & Sundgren red. 2016, 2017; Lund och Lund red. 2016; Bunar red. 2015; Bergendorf red. 2014; Skowronski 2013)

UPPSALA UNIVERSITET

Hur gå vidare i arbetet med nyanlända elever?

- Vad vet vi på vår förskola/skola om våra elevers språkliga tillgångar och i vilka sammanhang de använder sig av de olika språken?
- Vad anser vi om elevernas olika språkliga tillgångar (modersmål, starkaste språket, ungdomsspråk osv) i relation till skolans vedertagna språkbruk och språkhierarkier?
- I vilka sammanhang anser vi att våra elevers språkliga tillgångar fungerar som en resurs i skolan i allmänhet och i undervisningen i synnerhet?
- Går det att tala om svenskan som språket med STORT S – som en symbolisk viktig tillgång på utbildningsmarknaden? Om Ja, i vilken/vilka situationer? Om Nej, varför inte.

UPPSALA UNIVERSITET

- Hur arbetar vi på vår förskola/skola för att utveckla flerspråkiga och nyanlända elevers vardagsspråk och skolspråk?
- Vilka olika sätt att se på språk erbjuder vi på vår förskola/skola?
- En del nyanlända elever har t.ex med sig fördjupade kunskaper i matematik och naturvetenskapliga ämnen. Hur arbetar vi på vår skola för att få syn på nyanlända elevers kunskaper i t.ex. matematik och naturvetenskapliga ämnen?
- Ger vi nyanlända barn och ungdomar möjligheter till att träffa andra jämnåriga som har svenska som modersmål eller som sitt starkaste språk, i syfte att främja deras språkliga, sociala och kunskapsmässiga utveckling?

UPPSALA UNIVERSITET

Referenser 1

Adams, Leah. & Kirova, Anna. (red.) (2007). Global migration and education: school, children, and families. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates. London: Routledge.

Bergendorf, Inger (2014). Nyanlända elever i Sverige., I Kästen Ebeling, Gilda & Otterup, Tore. En bra början: mottagande och introduktion av nyanlända elever. Lund: Studentlitteratur, s 31–48.

Bigestans, Aina & Sjögren, Annick (red.) (2001). *Lyssna: interkulturella perspektiv på multietniska skolmiljöer*. Tumba: Mångkulturellt centrum.

Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (2008). *Reproduktionen: bidrag till en teori om utbildningssystemet*. Lund: Arkiv.

Bourdieu, Pierre & Thompson, John B. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Bourdieu, Pierre (1984) ”Vad det vill säga att tala. Det språkliga utbytets ekonomi”, pp. 27–59 i *Skeptron 1. Rätten att tala*, Symposion Bokförlag, Stockholm.

Bourdieu, Pierre (1984). Vad det vill säga att tala. Det språkliga utbytets ekonomi.” I Donald Broady & Ulf P. Lundgren (red.) Skeptron 1. Texter om läroplansteori och kulturreproduktion. Tema Rätten att tala. Stockholm: B. Östlings Bokförlag Symposion, s. 27–59.

Bunar, Nihad (red.) (2015). Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Börjesson, Mikael & Bertilsson, Emil (2010). ”Språkens numerärer: Elever och studenter på språkutbildningar i Sverige, 1960–2010” I Praktiske Grunde. Nordisk tidskrift for kultur- og samfundsvetenskap 4, s. 15–40.

UPPSALA UNIVERSITET

Referenser 2

Cummins, Jim (2017). *Flerspråkiga elever: effektiv undervisning i en utmanande tid*. Första utgåvan Stockholm: Natur & Kultur.

Ekelund, Bo G. (2010). ”Språken, skolan, samhället: Ett temanummer om de moderna språken 5 och deras marknad i Sverige” I Praktiske Grunde. Nordisk tidskrift for kultur- og samfundsvetenskap. Tema: språken, skolan samhället. De moderna språkens marknad i Sverige, nr 4, s. 5–15.

Idevall Hagren, Karin (2016). *Språk och rasism: Priviligiering och diskriminering i offentlig, medierad interaktion*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk. http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:919922/FULLTEXT01

Lahdenperä, Pirjo & Sundgren, Eva (red.) (2016). Skolans möte med nyanlända. Första upplagan Stockholm: Liber.

Lahdenperä, Pirjo & Sundgren, Eva (red.) (2017). Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet. Första upplagan Stockholm: Liber.

Lund, Anna & Lund, Stefan (red.) (2016). *Skolframgång i det mångkulturella samhället*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Reath Warren, Anne (2017). *Developing multilingual literacies in Sweden and Australia: opportunities and challenges in mother tongue instruction and multilingual study guidance in Sweden and community language education in Australia*. Stockholm: Stockholms universitet.

Sernhede, Ove & Bunar, Nihad (red.) (2013). *Skolan och ojämlikhetens urbana geografi: om skolan, staden och valfriheten*. Göteborg: Daidalos

Sharif, Hassan (2016)."Ungdomarnas beskrivningar av mötet med introduktionsutbildningen för nyanlända: ”Inte på riktigt, men jätteviktigt för oss”. I Pirjo Lahdenperä & Eva Sundgren (red.). Skolans möte med nyanlända. Liber: Stockholm.

Sharif, Hassan (2017). ”Här i Sverige måste man gå i skolan för att få respekt” [Elektronisk resurs] Nyanlända ungdomar i den svenska gymnasieskolans introduktionsutbildning. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2017. Tillgänglig på Internet: http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-319824

Skowronski, Eva (2013). Skola med fördröjning: nyanlända ungdomars sociala spelrum i ”en skola för alla”. Lund: Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet.

UPPSALA UNIVERSITET

Tack för att ni lyssnade!

https://www.gettyimages.se/fotografier/appl%C3%A5der